

Høringsinnspill fra Norsk bibliotekforening Familie- og kulturkomiteen

Høring: [Statsbudsjettet 2025 \(kapitler fordelt til familie- og kulturkomiteen\)](#)

Innspillsdato: 13.10.2024

Norsk bibliotekforening (Nbf) organiserer fag- og forskningsbibliotek, skolebibliotek og folkebibliotek. De ulike bibliotektypene utgjør til sammen en grunnmur for kunnskap og informasjon for befolkningen gjennom hele livet.

Kap. 320 Kulturdirektoratet og Kulturrådet, Post 55 Norsk kulturfond

Leselyst: Alle må med

Lesing påvirker hele befolkningen. Leselyststrategien retter seg kun mot barn og unge. Vi trenger langsiktige verktøy som treffer bredt, og som bygger lesekultur gjennom hele livsløpet.

Innkjøpsordning for skolebibliotek er bra, men ikke hele løsningen

Nbf er positive til økning av innkjøpsordningen for skolebibliotek, som nå gjelder 700 skoler. Men det er 2749 grunnskoler i Norge pr 2023, og dermed over 2000 skoler som står utenfor ordningen. Vi er ikke i mål med å skape gode skolebibliotek for alle Norges elever.

Det er behov for mer kunnskap om kvalitet, bemanning og åpningstider i skolebibliotekene, slik stortingsmeldingen «*En mer praktisk skole— Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*» (Meld. St. 34 (2023-2024)) slår fast. Nbf mener det er behov for nasjonal standard for kvalitet, tilstrekkelig bemanning, statistikk og kunnskapsgrunnlag, i tillegg til medieinnkjøp. Dette vil vi foreslå i utdannings – og forskningskomiteen, men det er relevant i den helhetlige forståelsen av lesing, litteratur og de litteraturpolitiske virkemidler vi har til rådighet, og nevnes derfor også her.

Bokloven: Likhet i digital og fysisk tilgang for hele befolkningen

Tilgangen til digitale e-bøker og lydbøker i folkebibliotek er i dag dårlig og uforutsigbar for bibliotek og lånere. Stortinget ba om en utredning om digitalt utlån av digitale verk i bibliotek. Utredningen konkluderte med at EU/EØS-retten ikke åpner for leveringsplikt av digitale eksemplarer. Den sier også digitale utlån er fullt lovlig og kan iverksettes, uten forskriftsendring så lenge det etterligner fysiske utlån. Nbf forventer derfor at nye anbefalte utlånsmodeller kommer på plass.

Støtteordning for produksjon av lydbøker

I arbeidet med boklov ble spørsmålet om en støtteordning for produksjon av lydbøker løftet. Kulturrådet støttet dette i sitt høringssvar. Dette vil gi mulighet til å gjøre flere lydbøker av høy kvalitet tilgjengelig, og sikre inntekter for både utgivere, kunstnere og flere i det litterære kretsløpet. Det vil også sikre bredde og tilgang til kvalitetslitteratur og kan nå ut til flere lesere. Dette har også et språkpolitisk potensial, gjennom å tilgjengeliggjøre lydbøker på samiske språk og nasjonale minoritetsspråk.

Forslag til merknad: Komiteen viser til utredningen om utlån av digitale verk i bibliotek og høringsnotat til Bokloven. For å sikre mangfold, bredde og tilgang til kvalitetslitteratur i alle formater, ber komiteen regjeringen utrede og foreslå en støtteordning for produksjon av lydbøker. Ordningen må ses i sammenheng med innkjøpsordningen, og sikre både kunstnerøkonomi,

utgivere og tilgang over hele landet gjennom folkebibliotek. Ordningen forutsetter friske midler, og må utvikles i dialog med Kulturrådet og Nasjonalbiblioteket.

Kap. 326 Språk- og bibliotekformål

NOU om lesing og litteratur

Leselyststrategien har vist at det mangler en helhetlig forståelse av lesing, og de ulike virkemidlene i det litterære kretsløpet. Det er behov for en styrking av det samlede kunnskapsgrunnlaget om lesingens betydning og status i det norske samfunnet i form av en NOU, som bør samle og systematisere statistikk, forskning og rapporter.

Forslag til merknad: Komiteen ber regjeringen bevilge 10 mill. kroner til å sette ned et utvalg for å foreta en helhetlig gjennomgang av lesing og litteratur i form av en offentlig utredning (NOU).

Bokstart

Nbf er positive til prosjektet *Bokstart*, og støtter opprettelsen av en tverrdepartemental post på 30 mill. kroner for å finansiere en nasjonal gjennomføring. Her bør også ressurser til bemanning og lokal forankring, og forventning om lokalt, tverrsektorielt samarbeid være en del av tiltaket.

Kap. 326, Post 80 Bibliotek- og litteraturtiltak

Lesekultur og voksne rollemodeller

Også leseferdigheter blant voksne går ned ifølge den internasjonale undersøkelsen PIAAC (<https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/voksnes-basisferdigheter-resultater-fra-piaac>). Den er dårligere blant eldre, innvandrere, og personer med lav eller ingen utdanning. Lesing hos voksne er avgjørende, både i kraft av egen lesing og for å hindre utenforskap, og som lesende rollemodeller for barn og unge. Bibliotekene er unike som institusjon i at de treffer hele befolkningen, er i alle kommuner, og har sterk tillit. De bør derfor inkluderes tydelig i en reell satsing, og gis nye og kraftigere verktøy enn de vi har i dag. Skal bibliotekene spille en viktig rolle bør de få mulighet til kompetanseheving, og ressurser til å følge utvikling i lesefeltet, for hele befolkningen. Dagens situasjon er folkebibliotek som lider under presset kommuneøkonomi, og det bør derfor bevilges midler særskilt til langsiktige, lesefremmende utviklingstiltak som styrker bibliotekene. Den tidligere svenske statlige ordningen «Stärkta bibliotek», er til god inspirasjon.

Forslag til merknad: Komiteen viser til at lesing angår hele befolkningen, og at bibliotekene spiller en særegen rolle for å nå både barn og unge, voksne og eldre, og at vi må jobbe helhetlig med lesing. Komiteen ber regjeringen vurdere statlige tiltak for å styrke bibliotekenes arbeid med lesefremmende tiltak. Det opprettes i første omgang en nasjonal støtteordning for lesefremmende tiltak for hele befolkningen i bibliotek, på 10 millioner årlig ut 2030.

Bedre tilgang til journalistikk i bibliotekene

Ytringsfrihetskommisjonen peker i sin rapport (NOU 2022:9) på bibliotekene som en «egnet arena for tilgang til gratis journalistikk», for å sikre en våken og opplyst befolkning. Slik dagens situasjon er, må stadig flere bibliotek kutte ned på abonnementer og tjenester på grunn av nedgang i mediebudsjettene. Gjennom en felles, nasjonal ordning ville dette kunne bli billigere enn dersom hver enkelt kommune eller bibliotek skal inngå egne avtaler.

Tilgang til redaktørstyrte medier for hele befolkningen

Det har vært en reell nedgang i bibliotekenes medieregnskap på tvers av formater. Det var dobbelt så høyt i 1987 som i 2021 (https://innlandetfylke.no/_f/p1/i5797a231-837f-41ec-a531-ee23897e428a/folkebibliotekloven-2014-hva-for-te-den-til.pdf). Stram kommuneøkonomi vil framover føre til ytterligere kutt.

Tilgangen til felles digitale medieløsninger bør være en nasjonal ordning, jfr. lov om folkebibliotek, §9 («§ 9. *Særlige bibliotekformål: Statlige oppgaver omfatter bibliotekformål som ikke naturlig hører inn under den enkelte kommunes ansvarsområde, eller som er av særlig betydning for opprettholdelse av et nasjonalt biblioteksystem*», <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>).

For 5 mill. kroner vil bibliotekene kunne tilby blant annet tjenesten PressReader, som tilbyr redaktørstyrt journalistikk til alle folkebibliotek. For 10 mill. kroner vil folkebibliotekene kunne revitaliseres og tilby lokale og nasjonale nyheter til hele befolkningen.

Forslag til merknad: Komiteen viser til Ytringsfrihetskommisjonens rapport, og ser viktigheten av at hele befolkningen får tilgang til redaktørstyrte medier på ulike plattformer, og ber om at det opprettes en ordning med 10 mill. kroner årlig fram til 2030.

Helene Voldner,

Leder Norsk bibliotekforening